

SZERBIA, MINT A BIZTONSÁGOS MENEDÉK ORSZÁGA?

A Magyar Helsinki Bizottság második tényfeltáró látogatása alapján készült jelentés magyar nyelvű összefoglalója

2012. június 20.

A Magyar Helsinki Bizottság 2012 áprilisában ismét tényfeltáró látogatást tett Szerbiában a 2011 szeptemberében közzétett jelentésének (Szerbia, mint biztonságos harmadik ország? Feltevések és válaszok) aktualizálása céljából. Mivel mind a szerb menekültügyi rendszerben, mind a magyar hatóságok Szerbiával szemben alkalmazott megközelítésében nem történt lényegi változás, a **2011-ben felvetett aggályok sajnos továbbra is érvényesek.**

Háttérinformáció

A rendőrség statisztikái szerint a szerb-magyar határon tavaly összesen 3752 esetben utasítottak ki külföldieket Szerbiába. Ezzel a tendenciával párhuzamosan, a Magyarországról Szerbiába visszaküldött menedékkérők száma is nőtt, 2011-ben nagyjából 450 elutasított menedékkérőnek kellett oda visszatérnie. A magyar menedékjogi szabályozás 2010. december 24-én hatályba lépett módosítása beemelte az előzetes eljárás vizsgálati szempontjai közé a „biztonságos harmadik ország” fogalmát. A jogszabály-módosítás eredményeként azok a menedékkérők, akik egy biztonságos harmadik országon keresztül érkeznek Magyarországra **kérelmük érdemi vizsgálata nélkül visszaküldhetők** ebbe az országba. A Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal (BÁH) gyakorlata **Szerbiát is ilyen biztonságos harmadik országnak tekinti.** Mivel 2011-ben 3752 esetben utasítottak ki külföldieket Szerbiába, a Magyar Helsinki Bizottság fontosnak tartja annak felmérését, hogy a valós szerbiai helyzet tükrében megalapozott-e a hatóságok ezen álláspontja.

Megállapítások

❖ **Korlátozott hozzáférés a védelemhez és az eljárásjogi garanciák hiánya**

Szerbiában a menedékkérőknek egy **többlépcsős, bonyolult eljárásban** kell benyújtaniuk a menedékkérelmüket, ami a menedékkérelemre vonatkozó szándék kinyilvánításával kezdődik, majd ezt írásban meg is kell erősíteniük hivatalos személy jelenlétében, végül meg kell jelenniük a rendelkezésre álló két befogadó állomás egyikén. Hivatalosan csak az válik ugyanis menedékkérővé, aki a kérelmét írásban is benyújtotta a befogadó állomáson és ott el is szállásolják. Az eljárás tehát nemcsak **bonyolult**, hanem nagy részben **függ a befogadó állomásokon rendelkezésre álló helyek** számától, aminek száma igen korlátozott, mindössze 252 férőhelyes.

Szerbia még **soha senkit nem ismert el menekültként.** Az elutasító határozatok többségét az indokolja, hogy biztonságos harmadik országnak tekintik valamennyi szomszédos országot, így az ezekből az országokon keresztül Szerbiába érkező menedékkérőket automatikusan visszaküldik kérelmük érdemi vizsgálata nélkül. Kérdéses, hogy az elutasítás ellen **elérhető-e hatékony jogorvoslat** mivel sem a másodfokú menekültügyi hatóság, aki az elsőfokú döntések felülvizsgálatáért felel, sem a bíróság nem folytat érdemi vizsgálatot. 2012 áprilisa óta azonban ez a másodfokú hatóság sem működik, mert a szerb kormány nem hosszabbította meg a testület mandátumát.

❖ **Fennáll a veszélye, hogy Magyarország embertelen bánásmódba küldi vissza a menedékkérőket**

A Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal (BÁH) **Szerbiát következetesen biztonságos harmadik országnak tekinti**, ahol a menedékkérők hatékony védelmet kapnak. Aggodalomra ad okot azonban az a tény, hogy a BÁH **nem folytat egyéniesített, az adott menedékkérő személyes körülményeit és a valós szerb helyzetet szem előtt tartó vizsgálatot** az egyes esetekben, továbbá a felülvizsgálatot lefolytató bíróságok gyakorlata sem egységes. A Szegedi Törvényszék, ahová a felülvizsgálati kérelmek jelentős része kerül, gyakran idejét múlt információkra – például a belgrádi konzul 2009-es jelentései – támaszkodva hozza meg döntéseit, míg a Debreceni Törvényszék frissebb

információk és többféle (kormányzati, nemzetközi és nem kormányzati szervezetek) jelentései alapján, a valós helyzetet értékelve folytatja le az eljárást.

Mivel Szerbia **valamennyi szomszédját biztonságos harmadik országnak tekinti**, így az innen érkező menedékkérőket **automatikusan visszaküldik** ezekbe az országokba annak ellenére, hogy számos ország menekültügyi rendszere súlyos hiányosságokkal küzd: Ez a gyakorlat az ún. **lánc-refoulement veszélyének** teszi ki a menedékkérőket, vagyis annak, hogy védelem hiányában embertelen, megalázó bánásmód áldozataivá válhatnak.

❖ **Nehéz életkörülmények**

A rendelkezésre álló két befogadó állomáson a fizikai körülmények megfelelőek, azonban mindkét intézmény telített. Jelenlegi kapacitásukkal nem tudnak ellátást biztosítani az egyre növekvő számú menedékkérőnek, akik ezáltal saját maguk kénytelen lakhatásukról gondoskodni és csak saját erőforrásaikra számíthatnak. Az ellátás hiányán túlmenően rendkívül aggályos, hogy nem kezdődhet meg a menedékjogi eljárás addig, amíg a menedékkérő nem nyer elhelyezést a két befogadó állomás egyikében. Számos kísérő nélküli kiskorú várakozik így a Vaša Stajić javító-nevelőintézetben arra, hogy elhelyezzék a befogadó állomáson és ez által megindulhasson a menekültügyi eljárása. Migránsokat és köztük potenciális menedékkérőket találhatunk az úgy nevezett „Dzungelben” is, Szabadka szeméttelpe szélén, akiknek sem ellátást, sem perspektívát nem tud adni a szerb menekültügyi rendszer.

Következtetések

- A Menekültügyi Hivatal **kapacitása és erőforrásai nem elegendőek** feladata megfelelő ellátáshoz.
- A menedékkérők **hozzáférése az eljáráshoz nem mindig biztosított**, mivel **korlátozott a befogadó állomásokon rendelkezésre álló helyek száma**. A menedékkérelmet benyújtani szándékozóknak mindössze 15%-a jut el addig, hogy hivatalosan is regisztrált menedékkérővé váljon. Annak ellenére, hogy a befogadás feltételei 2012-re érzékelhetően javultak, a szerb állam még mindig nem biztosít ingyenes jogi segítségnyújtást a menekültügyi eljárásban résztvevőknek.
- Szerbia még **soha senkit nem ismert el menekültként** és mindössze öt menedékkérő részesült kiegészítő védelemben. 2011-ben mindössze két ügyet vizsgáltak meg érdemben és az elutasító határozatok döntő többsége a biztonságos harmadik ország koncepciójának problematikus alkalmazásán alapszik.
- A magyar hatóságok gyakorlata és a szerb menekültügyi rendszer hiányosságai a nemzetközi védelmet igénylő **menedékkérőket kiteszik a lánc-refoulement veszélyének**.
- A **kísérő nélküli kiskorúak fogvatartása** több szempontból is aggályos. Egyrészt ez aránytalan szabadságkorlátozással jár, másrészt akadályozza a menedékjogi eljáráshoz való hozzáférésüket.
- A Szabadka határában, a szeméttelpe mellett élő migránsok között számos potenciális menedékkérő van. Az a tény, hogy itt nem áll rendelkezésükre befogadásukra alkalmas intézmény, **megnehezíti az eljáráshoz való hozzáférésüket és gyakran elfogadhatatlan életkörülmények közé kényszeríti őket**.
- A szerb menekültügyi rendszer útjuk folytatásához **inkább felkészülési időt, mint tartós megoldást** biztosít a menedékkérőknek.

Ezek alapján elmondható, hogy a szerb menekültügy jelenleg nem képes megfelelőn működni, így nem alkalmas annak meghatározására sem, hogy a növekvő számú menedékkérő közül kik szorulnak nemzetközi védelmemre, továbbá képtelen hatékony védelmet nyújtani a menekültstátuszra jogosult külföldieknek. Az EU Eljárási Irányelvének (2005/85/EK) 27. cikke értelmében e két feltétel együttes teljesülése szükséges ahhoz, hogy valamely országot biztonságos menedéket nyújtó országnak tekinthessünk.

A fentien fényében azonban Szerbia nem tekinthető biztonságos harmadik országnak.